

УДК 94 (478)-048.93 : 061.1ЄС-024.5 (045)
DOI: <https://doi.org/10.33782/2708-4116.2023.3.216>

Максим Герасименко*

ПОЗИЦІЯ ЄС У ПРИДНІСТРОВСЬКОМУ КОНФЛІКТІ

Анотація: Досліджено проблему Придністров'я та спроби ЄС в її вирішенні; прослідковано динаміку зовнішньополітичних відносин Молдови та Придністров'я з ЄС; охарактеризовано ключові проблеми, які не дають змоги вирішити конфлікт від 1992 р. по нинішній час. У статті окремо розкрито соціально-економічні фактори всередині країни та інструменти, які використовував Європейський Союз. Враховано політичні позиції обох сторін конфлікту (молдовської та придністровської). Висвітлено досягнення ЄС у контексті розв'язання конфлікту.

Зроблено висновок, що у даному конфлікті були запропоновані вирішення суперечки з боку ЄС і країн-сусідів, зокрема й України та Російської Федерації. Коли при владі перебував проросійський режим, його вирішення постійно відтягувалось. Але, після перемоги проєвропейської партії «Дія та солідарність» на чолі з Маєю Санду, навколо Придністров'я знову почалась ескалація. Офіційно Молдова є нейтральною державою, проте російська військова присутність унеможлиблює мирне розв'язання конфлікту. Головною перешкодою в цьому виступає вплив Кремля на Придністров'я та дислокування там великої кількості російських військовослужбовців.

Ключові слова: Республіка Молдова, Придністров'я, Придністровський конфлікт, Європейський Союз, ООН, Росія, меморандум, референдум

Постановка проблеми. Республіка Молдова стала незалежною у 1991 р., проте не встигла стати повноцінною європейською демократичною державою, як всередині країни спалахнув Придністровський конфлікт. Пострадянська Росія не захотіла відпускати новостворену державу зі свого політичного впливу. І хоча, з часу гарячої фази конфлікту пройшло чимало часу, проте сама проблема досі не вирішена.

Даний конфлікт не залишився без уваги міжнародного співтовариства, зокрема у статусі посередників була залучена Організація з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ). А з початку 2000-х рр. до переговорного процесу в якості спостерігача долучився і Європейський Союз, який намагається всіма економічними та політичними чинниками сприяти його вирішенню.

Огляд літератури. Проблема Придністровського конфлікту є предметом дослідження низки науковців. Провідним дослідником у даній проблемі є К. Вітман¹, який акцентує увагу на неможливості демократичного способу його розв'язання. Варто відмітити роботу І. Лоссовського², в якій фахівець проводить аналогію Придністровського конфлікту із

* Герасименко Максим Олександрович – аспірант Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (Умань, Черкаська область, Україна);

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3823-756X>; e-mail: maxreader@ukr.net

¹ Вітман К.М. Придністров'я: перспективи розв'язання конфлікту. *Політичний менеджмент*. 2008. № 4. С. 101-106.

² Лоссовський І.Є. Придністровське врегулювання: внесок України та досвід для деокупації Донбасу. *Національний інститут стратегічних досліджень. Стратегічна панорама*. 2021. №1-2. С. 48-64.

ситуацією в Україні, яка склалася із 2014 р., і дає чітке порівняння діям Росії в означених ситуаціях. У дослідженні Г. Максака³ розкрито нові підходи до розв'язання конфлікту з боку ЄС і країн-сусідів, зокрема України. Роль Європейського Союзу у врегулюванні конфліктів у країнах Східної Європи висвітлено у праці А. Бульвінського та А. Кудряченка⁴, проте виникає потреба дослідити позицію ЄС безпосередньо у Придністровському конфлікті, зокрема після набуття Молдовою статусу країни-кандидата на вступ до ЄС.

Мета статті полягає у висвітленні проблеми Придністровського конфлікту й аналізі можливих спроб його розв'язання Європейським Союзом (з 1991 по 2022 р.)

Завдання статті:

- розкрити передумови залучення ЄС до вирішення Придністровського конфлікту;
- проаналізувати наявні джерела, які висвітлюють позицію Європейського Союзу відносно досягнення згоди між Республікою Молдова та Придністров'ям;
- визначити головні причини, які гальмують остаточне врегулювання «замороженого» конфлікту.

Методологічну основу дослідження становлять, у першу чергу, історичний і порівняльний методи. Відстежуючи перебіг подій у Придністровській Молдовській республіці від часу проголошення незалежності до наших днів, виокремлюються причинно-наслідкові зв'язки між певними пропозиціями Європейського Союзу та їх реалізацією. Порівняльний метод сприяє проведенню аналогії між подіями, які відбувалися на території Придністров'я (із 1992 р.) та на Сході України (із 2014 р.), а також сприяє висвітленню призми зовнішніх і внутрішніх чинників у середині країни, які унеможливають врегулювання конфлікту.

Наукова новизна полягає у тому, що на сьогоднішній день питання Придністров'я є актуальним. У статті було окреслено фактори, які заважають Республіці Молдова вирішити цей конфлікт. Також визначено шляхи врегулювання Придністровського конфлікту за сприяння Європейського Союзу.

Виклад основного матеріалу. Однією з найбільш актуальних проблем, які нині хвилюють Європейську спільноту є «заморожений» конфлікт у Придністров'ї, який триває з 1990 р. і до цього часу.

Незалежність Придністров'я, що є частиною Молдови з 1940 р., було проголошено Декларацією від 25 серпня 1991 р. Верховною Радою Придністровської Молдавської Радянської Соціалістичної Республіки на підставі рішення про створення ПМРСР у складі СРСР ухваленого на II Надзвичайному З'їзді депутатів усіх рівнів Придністров'я 2 вересня 1990 р. Це, зрештою, призвело до збройного конфлікту між Молдовою та сепаратистами, який тривав з березня по липень 1992 р. і завершився фактичною перемогою сепаратистів, підтриманих російською армією⁵.

Штучно спровокований конфлікт між Російською Федерацією та Молдовою започаткував Придністровське політичне протистояння. Гаряча фаза припала на березень-

³ *Максак Г.* ЄС та конфлікти на території Східного Партнерства: уроки для України. Київ: Рада зовнішньої політики «Українська призма», 2020. 20 с.

⁴ *Бульвінський А., Кудряченко А.* Інтеграційні виміри трансформації пострадянського простору: монографія. Київ: ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України», 2020. 560 с.

⁵ *Ibid.* С. 97.

липень 1992 р., коли за активної участі російської 14-ї армії відбулися воєнні дії, що призвели до жертв як серед військових з обох сторін, так і серед мирного населення. Російська армія стала тоді не тільки активною учасницею конфлікту, а й провокуючим фактором і гарантом існування невизнаної ПМР. Хоча етнічний склад населення по обидва береги Дністра досить суттєво відрізнявся (на Правобережжі переважну більшість становили молдавани, на Лівобережжі – майже в рівній пропорції проживали молдавани, українці та росіяни), проте Придністровський конфлікт, на відміну від низки інших пострадянських конфліктів того часу (Карабаський, Абхазький, Південно-Осетинський) або конфліктів на теренах колишньої Югославії (Боснійський, Хорватський, Косовський), не варто зараховувати до міжетнічних або ж міжконфесійних конфліктів⁶.

Придністровська та молдавська політичні еліти по-різному бачили процес майбутнього розвитку свого краю. Якщо молдавська еліта в процесі розпаду СРСР нарешті отримала шанс реалізувати об'єднання з Румунією, то Придністров'я, яке населяють українці, молдавани та росіяни, приблизно в однаковій пропорції, такий розвиток подій аж ніяк не влаштував. Фактично, Придністров'я стало майданчиком боротьби проти об'єднання Молдови з Румунією. Конфлікт між Молдовою та невизнаною Придністровською Молдавською Республікою (ПМР) залишається неврегульованим і дотепер⁷.

Упродовж усіх 30 років від початку Придністровського врегулювання, ознаменованого укладенням 21 липня 1992 р. у Москві президентами Росії та Молдови Б. Єльциним і М. Снегуром (у присутності лідера ПМР І. Смирнова) Угоди про принципи мирного врегулювання збройного конфлікту в Придністровському регіоні Республіки Молдова⁸, процес його врегулювання розвивався досить хвилеподібно. Періоди локальної миротворчої активності змінювалися тривалими періодами затишшя та бездіяльності. Відповідно до згаданої Угоди територія вздовж Дністра проголошувалася «зоною безпеки», контроль за якою повинна була здійснювати Об'єднана контрольна комісія, якій мали бути підзвітні колективні миротворчі сили у складі трьох компонентів (російський, молдовський і придністровський), а також десять військових спостерігачів від України. Насправді ж такі колективні сили не були створені, усе фактично обмежилося лише російськими «миротворцями»⁹.

Як міжнародно-правовий доказ того, що РФ була учасницею й агресором у тій війні, можна навести Рішення Європейського суду з прав людини від 8 липня 2004 р. у справі «Глашку та інші проти Молдови і Росії». Зокрема, у цьому міжнародно-правовому документі вказувалося:

«...380. В ході Молдавського конфлікту 1991-1992 сили колишньої 14 армії перебували в Придністров'ї та билися на стороні придністровських сепаратистів. Велика кількість зброї зі складів 14 армії була добровільно передана сепаратистам. 3 грудня 1991 р.

⁶ Лоссовський І.Є. Придністровське врегулювання... С. 51.

⁷ Вітман К.М. Придністровський конфлікт: сучасний етап врегулювання. *Актуальні проблеми політики: зб. наук. пр.* 2009. Вип. 37. С. 9-20.

⁸ Соглашение о принципах мирного урегулирования вооруженного конфликта в Приднестровском регионе Республики Молдова. 21.07.1992. URL: <http://mfa-pmr.org/ru/sGv>

⁹ Лоссовський І.Є. Придністровське врегулювання... С. 51.

Молдовська влада систематично скаржилася в міжнародні органи на акти агресії з боку колишньої 14 армії проти Республіки Молдова і звинувачувала Росію в підтримці російських сепаратистів.

381. У ході зіткнень між молдовською владою і придністровськими сепаратистами лідери Російської Федерації підтримували сепаратистів своїми політичними заявами. Росія підготувала основні положення угоди про припинення вогню і підписала їх як сторона.

382. Відповідальність Російської Федерації настає у зв'язку з незаконними діями придністровських сепаратистів, ураховуючи підтримку цих дій з боку Росії. Російська Федерація зробила свій внесок в утвердження сепаратистського режиму в Придністров'ї, підтримуючи його політичними і військовими засобами. Навіть після підписання угоди від 21 липня 1992 р. Російська Федерація продовжила забезпечувати військову, політичну та економічну підтримку сепаратистського режиму...»¹⁰. Отже, можемо спостерігати, як Москва, попри всі заборони та підписані папери, продовжувала чинити на власний розсуд. Нехтуючи будь-якими проявами демократії та не бажаючи мирного врегулювання даного конфлікту.

Реальний переговорний процес з урегулювання конфлікту розпочався у 1994 р. Починаючи з 1997 р., Молдова перейшла до «м'якого» підходу стосовно окупаційної влади в Придністров'ї, яка є маріонетковою владою, що в усьому (ідеологічно, політично, економічно, фінансово й у військовій сфері) спирається винятково на Росію та підпорядковується їй. Так, 8 травня 1997 р. в Москві було укладено Меморандум про принципи нормалізації відносин між Республікою Молдова (РМ) та Придністров'ям, в якому сторонами конфлікту вже фігурували Молдова та Придністров'я (останнє стало самостійною стороною переговорного процесу). Водночас Росія разом з Україною та ОБСЄ поставили свої підписи як посередники. Україна та РФ взяли на себе також функції гарантів виконання досягнутих домовленостей. Так з'явився переговорний формат «3+2», Україна, як і Молдова, погодилася на правову суб'єктність окупаційної влади в Придністров'ї як сторони конфлікту та переговорного процесу. Міжнародно-правовій легалізації придністровської «влади» активно сприяє РФ, яка регулярно звертається до Тирасполя за «дозволом» щодо відкриття виборчих дільниць і проведення російських (президентських чи парламентських) виборів у регіоні, попередньо вже багато років роздаючи російські паспорти жителям ПМР. У Придністров'ї розміщені представництва та громадські приймальні низки російських політичних партій¹¹.

З іншого боку, вимога Молдови щодо виведення російських військ з її придністровської території знайшла однозначну підтримку серед європейських країн. Це питання обговорювалось на спеціальній зустрічі країн-членів ОБСЄ у Відні в серпні 1999 р. Відповідно до нового адаптованого Договору про Звичайні Збройні Сили в Європі (ДЗЗСЄ), підписаного на Стамбульському саміті 1999 р., який унеможлилював перебування іноземних військ на території іншої держави без відповідної угоди, Росія зобов'язалася

¹⁰ Европейский суд по правам человека. Дело Илашку и другие против Молдовы и России (Жалоба № 48787/99). Решение. Страсбург. 8 июля 2004 г. URL: <http://hrlibrary.umn.edu/russian/euro/Rilascucase.html>

¹¹ Сидоренко С. «Їм потрібен президент, що буде підлеглим Росії»: як голосує Придністров'я за 28 років після війни. *Європейська правда*. 2020. 24 листоп. URL: <https://www.euointegration.com.ua/interview/2020/11/24/7116868/>

вивести свої війська та військове оснащення з Молдови. На засіданні постійного комітету ОБСЄ у липні 2000 р. графік виводу російських військ та озброєнь було продовжено до 2002 р. У подальшому остаточний термін виводу військ та озброєнь з регіону неодноразово продовжувався, останньою затвердженою датою був 2006 рік¹². Однак і нині ситуація залишається незмінною.

Варто згадати, що 28 листопада 1994 р. Молдова підписала з ЄС Угоду про партнерство та співробітництво, яка набрала чинності з 1998 р. І саме з цього часу Європейський Союз починає приділяти особливу увагу вирішенню конфліктів зі своїми партнерами. На початку 2000-х років Євросоюз мав економічні зв'язки з Республікою Молдова та Придністровською Молдавською республікою, роблячи ставку на поступову економічну взаємодію. Проте стратегія посадити сторони за стіл переговорів торговельно-економічними домовленостями провалилась.

З часом Придністровський конфлікт знову привертає до себе увагу європейської спільноти. У документі Європейської комісії «Ширша Європа – сусідство», зазначається, що більш широке залучення ЄС до врегулювання Придністровської кризи у відповідь на конкретні регіональні загрози було б відчутною демонстрацією готовності ЄС взяти на себе більшу відповідальність у вирішенні конфліктів у сусідніх країнах¹³. Зокрема, лідери Придністров'я в обхід торговим домовленостям з ЄС, здійснювали економічні операції з іншими партнерами, серед яких РФ. З огляду на порушення підписаних договорів, Євросоюз переходить до активних дій. Одним із перших кроків стала заборона з 27 лютого 2003 р. поїздок «придністровського керівництва» до держав ЄС. Пізніше перелік представників ПМР, на яких поширюються ці санкції, був розширений.

У 2003 р. був запропонований російський варіант врегулювання конфлікту – так званий Меморандум Козака (за іменем його розробника, на той момент заступника керівника адміністрації президента РФ). Він передбачав федералізацію Молдови. Проте цей варіант був цілком неприйнятний для колективного заходу. «...ЄС обстоює збереження територіальної цілісності Молдови. Однак питання федералізації Молдови є для нього неістотним у контексті розв'язання конфлікту. Першочерговим питанням є обсяг повноважень, який уряд Молдови делегує Тирасполю. ЄС щиро зацікавлений у тому, щоб надати стільки владних функцій Придністров'ю, скільки раціонально можливо...» – робить висновок один із дослідників цієї проблеми¹⁴.

У 2005 р., коли до російсько-молдовських переговорів по причині їх тривалості приєдналися Євросоюз і США, як спостерігачі, переговорний механізм набув вигляду «Постійної наради з політичних питань у рамках переговорного процесу з придністровського врегулювання» у форматі «5+2», який діє і сьогодні. Його пріоритетом є створення дискусійного майданчика для обговорення майбутнього правового статусу Придністров'я в складі об'єднаної Молдови. У 2005 р. Брюссель навіть ввів посаду Спеціального представника ЄС з питань Молдови, мандат якого передбачав посилення

¹² Бульвінський А., Кудряченко А. Інтеграційні виміри трансформації пострадянського простору... С. 98.

¹³ Wider Europe – Neighborhood: a New Framework for Relations with Our Eastern and Southern Neighbors. COM (2003) 104 final. Brussels, 2003. 26 p. URL: https://eeas.europa.eu/archives/docs/enp/pdf/pdf/com03_104_en.pdf

¹⁴ Вітман К.М. Придністров'я: перспективи розв'язання конфлікту... С. 104.

участі ЄС у вирішенні придністровського конфлікту¹⁵. Призначення спеціального представника ЄС забезпечувало більшу внутрішню узгодженість з ЄС та зовнішнього спостереження за діями Росії у Придністров'ї¹⁶.

Також можна позитивно оцінити роботу Місії Європейського Союзу з прикордонної допомоги Молдові та Україні (EUBAM), яка розпочала свою роботу у 2005 р. Місія сприяла поліпшенню роботи прикордонних та митних служб Молдови та України на придністровській ділянці кордону, перекриттю каналів контрабанди, що своєю чергою зменшило нелегальні надходження для влади Придністров'я.

Паралельно ЄС у переговорах з Молдовою намагався створити додаткові економічні стимули для посилення кооперації між Кишиневом і Тирасполем. З метою посилення промолдовських настроїв серед населення Придністров'я, ЄС долучився до «Програми підтримки заходів щодо зміцнення довіри» взявши на себе основну частину фінансування 12 проєктів. Зокрема, відбулося впровадження автономних торговельних преференцій з боку ЄС і митного оформлення експортних вантажів з Придністров'я винятково митними органами Молдови, що призвело до збільшення експорту в країни ЄС (2008)¹⁷, а також наступне поширення режиму зони вільної торгівлі ЄС з Молдовою (2015) вплинуло на зміну векторів торгівлі придністровського регіону, часткову переорієнтацію Придністров'я з Росії на країни Євросоюзу¹⁸.

ЄС також намагався залучати країн-сусідів до вирішення Придністровського конфлікту. Зокрема на саміті ГУУАМ у квітні 2005 р. в Кишиневі Україна запропонувала «План Ющенка» – «До врегулювання через демократію». План передбачав внутрішню демократизацію Придністров'я, проведення виборів, інспекцію місцевих підприємств, моніторинг придністровської ділянки українсько-молдовського кордону спеціальними силами ОБСЄ та розміщення в зоні конфлікту, окрім інших, українського миротворчого контингенту¹⁹. Але, цей план не передбачав створення в Молдові федеративної держави, а лише ухвалення спеціального закону про статус Придністров'я, а також його право вийти зі складу Молдови в разі приєднання останньої до Румунії. Закон схвалено парламентом Молдови в липні 2005 р. Відповідно до нього Придністров'ю було надано статус автономії в складі Молдови зі своїм вищим законодавчим органом. Закон не містив вимог вивести російські війська, але його, а також і «План Ющенка», було відхилено придністровською стороною, оскільки демократизація ПМР дисонувала з особистими інтересами авторитарного лідера І. Смирнова, а розширення міжнародного миротворчого контингенту за рахунок зменшення його російської частки та залучення українського компонента не відповідало інтересам Росії. Відхилення «Плану Ющенка» спричинило чергову паузу на політичному треку переговорного процесу²⁰.

¹⁵ Лоссовський І.Є. Придністровське врегулювання... С. 58.

¹⁶ The EU and the Transnistrian conflict. The EU and the Transnistrian conflict. 2005. 50 p.

¹⁷ Скрипник О. Участь Європейського Союзу у врегулюванні конфліктів на території країн Східного партнерства. *Південний архів (історичні науки)*: збірник наукових праць. 2022. Вип. 39. С. 31.

¹⁸ Максак Г. ЄС та конфлікти на території Східного Партнерства: уроки для України. Київ: Рада зовнішньої політики «Українська призма», 2020. 20 с.

¹⁹ Лоссовський І.Є. Придністровське врегулювання... С. 53.

²⁰ Ibidem.

У 2007 р. в Придністров'ї провели референдум, результати якого продемонстрували бажання населення продовжувати курс незалежності від Молдови з подальшим можливим приєднанням до Росії. У першому питанні референдуму незалежність Придністров'я фактично прирівняна до входження до складу Росії. Мешканці ПМР мали визначитися: підтримують вони «курс на незалежність Придністровської Молдавської Республіки і вільне приєднання в подальшому Придністров'я до Російської Федерації» чи «вважають за можливе відмовитися від незалежності Придністровської Молдавської Республіки і входження в подальшому до складу Республіки Молдова». Незалежність подавалася винятково в пакеті з приєднанням до Росії. За таку політику проголосувало близько 92% учасників референдуму²¹.

У 2009 р. Молдова приєдналася до Програми ЄС «Східне партнерство», яка передбачає прискорення інтеграційних зв'язків ЄС як на двосторонньому, так і багатосторонньому рівнях із шістьма пострадянськими державами, серед яких Україна і Молдова. У 2012 р. Придністров'ю запропонували взяти участь у переговорах щодо Угоди про асоціацію та про зону вільної і всеосяжної торгівлі з Євросоюзом. Глава місії ЄС у Молдові Дірк Шубель заявив, що це може стати «найбільш ефективним і логічним шляхом європейської інтеграції Придністровського регіону».

У листопаді 2013 р. під час саміту Східного партнерства у Вільнюсі Молдова парафувала Угоду про Асоціацію з ЄС. Цей крок був негативно сприйнятий у Тирасполі. Глава придністровської адміністрації Є. Шевчук виступив з ініціативою про узгодження придністровського законодавства з російським. Одночасно, Придністров'я вимагало підписання окремої угоди з ЄС.

Після підписання Угоди про Асоціацію в червні 2014 р., президент ПМР Є. Шевчук заявив, що цим актом Молдова порушила зобов'язання, взяті відповідно до Московського меморандуму 1997 р., і що документ не враховує інтереси придністровських товаровиробників та економіки регіону²².

Загалом слід зауважити, що із залученням ЄС до переговорного процесу у вирішенні Придністровського конфлікту, ще більше активізувався т. зв. «м'який» підхід, який, насамперед, виявився у започаткуванні політики «малих кроків» у рамках міжнародної «Програми підтримки заходів зміцнення довіри», провідна роль в якій належить Програмі розвитку ООН у Молдові за значного фінансування ЄС. Попри суттєві інвестиції ЄС до Придністров'я, а також торгові преференції, зокрема встановлення режиму найбільшого сприяння в торгівлі (після входження у 2015 р. Молдови разом із Придністров'ям до зони вільної торгівлі з ЄС), суспільна думка в регіоні, за результатами опитування, проведеного 2019 р. румунським соціологічним агентством, не демонструвала прихильнішого ставлення населення ПМР до Європи порівняно зі ставленням до Росії. Придністровський бізнес усе більше орієнтується на Європу та залежить від європейського ринку. Проте, незважаючи на суттєву зміну географії зовнішньої торгівлі регіону в бік посилення європейського фактору, в 2019 р. лише 5,2% опитаних висловили думку про те, що Придністров'ю буде краще в складі Молдови, 37,1% були переконані, що регіону краще інтегруватись у РФ, а 22,6%

²¹ Вітман К.М. Придністровський конфлікт: сучасний етап врегулювання...

²² Філіпенко А.О. Придністровський конфлікт: уроки для України. Аналітична доповідь. Київ: Національний інститут стратегічних досліджень, 2022. 39 с.

кращим варіантом вважали повну незалежність. Щодо автентичності населення регіону, опитування свідчить, що 37,3% респондентів назвали себе «придністровцями», 35,7% – росіянами і лише 14% – молдованами. Незважаючи на те, що більшість (30%) товарів регіону експортується до ЄС (лише 13% – до РФ), 92,2% «придністровців» вважають Росію кращим економічним і політичним партнером.

Найбільше вражає статистика стосовно уявлення населення регіону про зовнішні загрози: на думку опитаних, найбільші загрози становлять Україна (41,9%), США (15,6%), Молдова (13,2%) та Румунія (7%)²³. Така соціологія, насамперед, свідчить про авторитарний характер режиму ПМР, глибоко поширений радянський менталітет значної частки населення регіону, його суттєву схильність до старої радянської, а сьогодні – витонченої та потужної російської масмедійної пропаганди, за практичної відсутності будь-якої помітної альтернативної інформаційної політики та контрпропаганди з боку Молдови, ЄС та України.

Загалом, досвід останніх 15 років підтверджує те, що, незважаючи на значні фінансові й економічні зусилля ЄС, сповідання політики «м'якого» підходу та «малих кроків» стосовно Придністров'я, останнє не стало ближчим до Європи. Натомість, набагато успішнішою виявляється дезінформаційно-пропагандистська кампанія РФ і проросійських сил у регіоні. Хоча опитування засвідчує, що населення по обидва береги Дністра добре ставиться одне до одного²⁴. Тобто, можна стверджувати, що це той випадок, коли безальтернативний «телевізор» перемагає «холодильник».

Таким чином, попри зусилля та виділені кошти з боку Європейського Союзу й інших організацій, помітних змін у колективній свідомості мешканців Придністровського регіону наразі не відбулося. Їм досі притаманна прихильність до Росії та прагнення стати її часткою, вороже або критичне ставлення до Заходу (зокрема до ЄС), визнання регіональної ідентичності (придністровці) попри власне етнічне походження²⁵.

Найбільш небезпечним фактором, який всіляко протидіє врегулюванню Придністровського конфлікту є наявність військового «миротворчого» контингенту Росії в Придністров'ї. Ці війська є не лише фактичним гарантом безпеки правлячого режиму, а й становлять небезпеку сусіднім країнам, зокрема Україні.

Крім того, на цій території зберігається чимала кількість зброї та боеприпасів, яку Кремль, замість знешкодження – охороняє. Охорона залишків близько 20 тисяч тон боеприпасів на складах у селі Ковбасній не може розглядатися як виправдання щодо продовження перебування оперативної групи російських військ у Придністров'ї, оскільки за кілька років Росія за допомогою фахівців з ООН та ОБСЄ, із залученням спонсорського фінансування спостерігачів формату «5+2» – США і ЄС могла б вирішити завдання з утилізації боеприпасів²⁶.

Чергова Резолюція Генасамблеї ООН від 22 червня 2018 р. «Про повне і беззастережне виведення зарубіжних збройних сил із території Республіки Молдова» знову закликала РФ виконати свої зобов'язання 1999 р. і вивести війська. Міністр закордонних справ Молдови Т. Уляновський знову констатував, що перебування російського

²³ Лоссовський І.Є. Придністровське врегулювання... С. 54.

²⁴ Ibidem.

²⁵ Филипенко А.О. Придністровський конфлікт: уроки для України... С. 28.

²⁶ Лоссовський І.Є. Придністровське врегулювання... С. 57.

контингенту в Придністров'ї без згоди Кишинєва суперечить міжнародному праву та Статуту ООН. «...Через майже 27 років після того, як країна здобула незалежність, і через 26 років після того, як вона стала країною-членом ООН, група російських військ та їхнє озброєння все ще розташовані на території Республіки Молдова без дозволу влади країни...». Однак 24 червня 2018 р. придністровське керівництво оприлюднило заяву, в якій наголошувалося, що виведення військ не відбудеться до остаточного врегулювання взаємовідносин між Придністров'ям і Молдовою. І ситуація знову «зависла», адже «воля регіону – закон... З регіоном треба домовлятися...»²⁷.

У березні 2019 р. адміністрація президента Республіки Молдова оприлюднила документ «Великий пакет для Молдови» (отримав неформальну назву «план Додона»). Згідно з цим планом, пропонувалося у 2020 р. організувати у Кишинєві міжнародну конференцію високого політичного рівня, за підсумками якої всі головні міжнародні гравці повинні були підписати «Хартію про солідарність і партнерство з Республікою Молдова» і створити «Фонд сприяння і постконфліктного розвитку Молдови», з метою фінансування інтеграції Придністров'я до Молдови. До 2022 р. планувалося виробити модель придністровського врегулювання та програму постконфліктного розвитку об'єднаної держави на 10-15 років²⁸. План було презентовано західним партнерам – ЄС та США, а також представлено на Мюнхенській конференції з питань безпеки. Враховуючи час оприлюднення, реалізація документа пов'язувалася із результатами парламентських виборів у Молдові. Втілення плану не вийшло за межі консультацій з партнерами.

На президентських виборах 15 листопада 2020 р. президенткою Республіки Молдова обрано Майю Санду, яка висловилася за виведення російських військ та озброєнь з Придністровського регіону і трансформацію миротворчої операції у цивільну місію під егідою ОБСЄ. Згодом така позиція неодноразово нею підтверджувалася.

На парламентських виборах 11 липня 2021 р. перемогла проєвропейська партія «Дія та солідарність», у той час як проросійський «Блок комуністів та соціалістів» зазнав поразки. Прихід до влади проєвропейськи орієнтованих сил зменшив ризик втілення проекту «Козак-2»²⁹.

М. Санду неодноразово заявляла про нейтральність Молдови, по відношенню до будь-яких конфліктів, а присутність російських військ у частині країни, порушує цей нейтралітет. Сьогодні це одна тисяча шістсот військових РФ, які своєю присутністю порушують усі міжнародні конвенції та територіальну цілісність Республіки Молдова. Жодна країна-член ООН та ЄС не визнає «незалежну» Придністровську Молдавську республіку.

На сучасному етапі врегулювання Придністровського конфлікту, ми спостерігаємо кризу у переговорному процесі «5+2». Перш за все, це пов'язано з повномасштабним вторгненням Росії в Україну. Керівництво невизнаного Придністров'я продовжує проросійську політику. А з моменту подання Молдовою заявки на отримання статусу країни-кандидата на вступ у ЄС, невизнане Придністров'я вимагає від Молдови визнання незалежності³⁰.

²⁷ Бульвінський А., Кудряченко А. Інтеграційні виміри трансформації пострадянського простору... С. 99.

²⁸ Филипченко А.О. Придністровський конфлікт: уроки для України...

²⁹ Ibidem.

³⁰ Скрипник О. Участь Європейського Союзу у врегулюванні конфліктів... С. 31.

Висновки. Отже, можна стверджувати, що Придністровський конфлікт офіційно перебуває в статусі «замороження», проте може спалахнути будь-якої миті. Європейський Союз, зі свого боку, різними шляхами та способами намагався і буде намагатися його врегулювати, проте слабкість центральної влади Молдови, а також фактор впливу Росії у справі Придністровської Молдовської республіки, унеможлиблює всі спроби розв'язання проблеми.

Уряд президентки М. Санду за підтримки ЄС використовує всі можливі економічно-правові норми, щоб вирішити проблему Придністров'я, проте Росія гострими кігтями тримає тут свій вплив через військовий контингент і фінансову підтримку населенню.

Maksym Herasymenko

The EU'S Position in the Transnistrian Conflict

Abstract: The article examines the problem of Transnistria and the EU's attempts to solve it; the dynamics of the foreign policy relations of Moldova and Transnistria with the EU were followed; the key problems that prevent the resolution of the conflict from 1992 to the present time are characterized. Proposals from the European community, as well as neighboring countries of the Republic of Moldova, on how to avoid further aggravation and its possible solution are highlighted. The factor that stands out is the indifference of the neighboring states, which in one way or another cannot stand aside from the events in Moldova.

The article separately reveals socio-economic factors within the country and factors used by the European community. Also, the political positions of both sides of the conflict (Moldovan and Transnistrian) are taken into account. The achievements of the EU in the context of conflict resolution are highlighted, in particular, the fact that at all times the European Union is primarily an economic community, and it can only operate within diplomatic boundaries and with financial support.

It was concluded that in this conflict, the EU and neighboring countries, including Ukraine and Russia, proposed a solution to the dispute. When the pro-Russian regime was in power, its solution was constantly delayed. But, after the victory of the pro-European party "Action and Solidarity" led by Maya Sandu, escalation began again around Transnistria. The European Union, through economic and political factors, is trying to help the Republic of Moldova to solve it, but the dominant influence of Russia in the Transnistrian Republic of Moldova is constantly delaying this process.

Officially, Moldova is a neutral state, but the Russian military presence makes a peaceful resolution of the conflict impossible. The main obstacle in this is the influence of the Kremlin on Transnistria and the deployment of a large number of Russian military personnel there.

Keywords: Republic of Moldova, Transnistria, Transnistrian conflict, European Union, UN, Russia, memorandum, referendum